

720-10
60

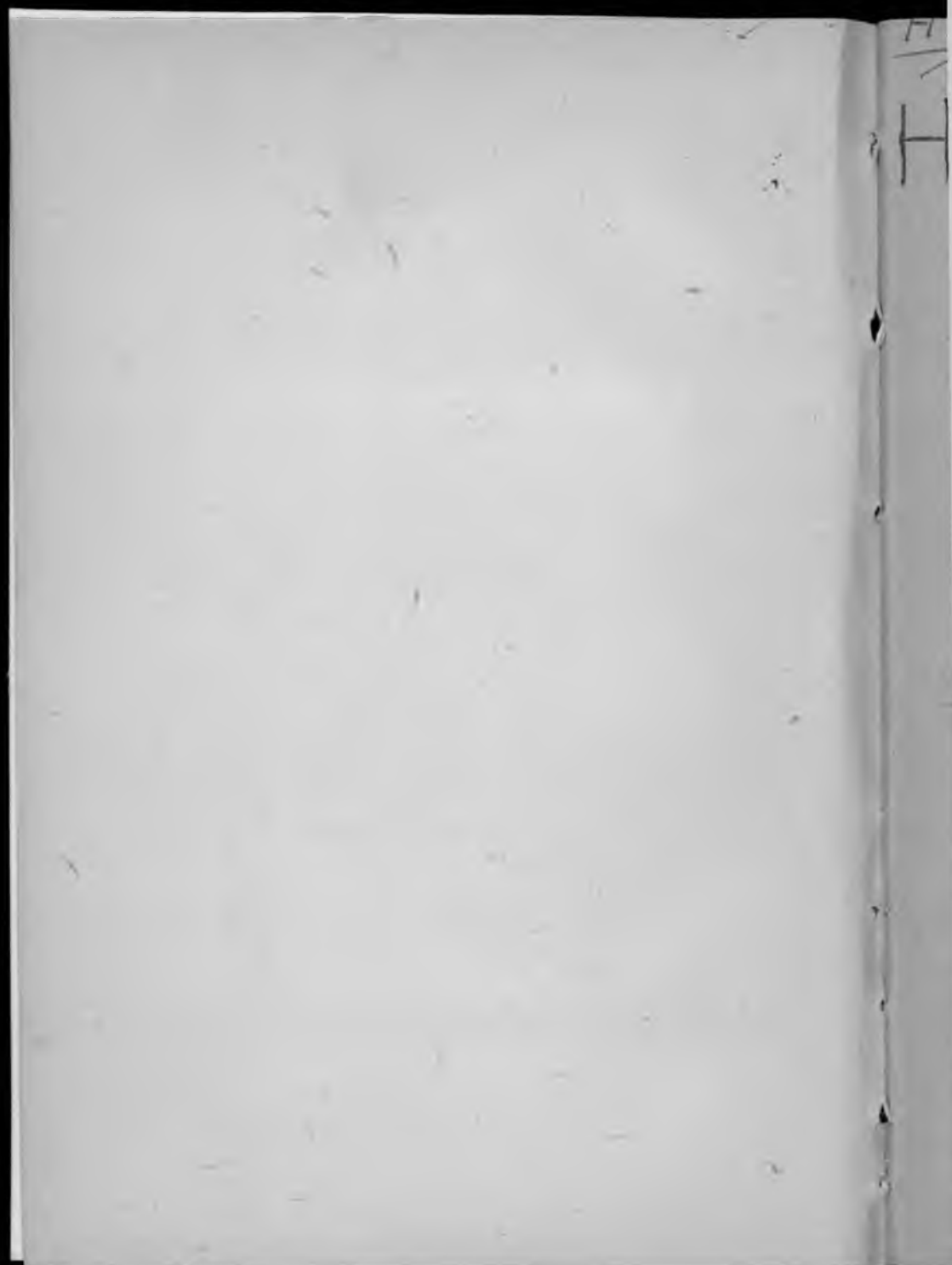
Н. ИЭЛЭНСКИЙ

У КОРНО

64
699

ССР УШЭМ КАЛЫК-ВЛАН РҮДӨ САВЫКТЫШ
МОСНО

1931

~~П 28-10~~

~~60~~

Мар. л.
2-940

У КОРНО

ЙЭЛЭНСКИЙ СЭРЫМА ГЫЧ
ЭРГЫБАЙЫН МОЛЭМДЭН ЁС-
ТАРЭН СЭРЭН

Инв. № 2640

Г. П. Э. — ойна, эхэ.
1931 год
26.559

ССР УШЭМ КАЛЫК-ВЛАК РҮДӨ-САВЫКТЫШ
МОСКО * 1931

Ты книга пэчэтлыма гыч 1931 ийын
август тылзыштыжэ лэктын.

Уполн. Главлита № В-82   Заказ № 1115   Тираж 4000 экз.

Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

МОДШО ЙЭНГ-ВЛАК.

- Микалэ**—55 ийаш, кўжгө, вуйжо чарангаш тўнгалын. Йошкар пондашан; пондашыжым ныгунамат ок шэр, сандэн каза пондаш гань кэча; йэнг дэн лайык ойлэн ок мошто, шкэ ояан. Чурийжым ончэнак йөратышашлык огыл. Йэнгвий дэн ила.
- Асуло**—50 ийаш ватэ: шыдан, кычкырэн ойлышан, йэным ок йөратэ.
- Саськай.**—Эрэ аваж мутым гына колышт тунэмын, пушкудо кумулан, рвэзэ, чэвэр йэнг. Марлан лэктын комсомолыш пура, йал активисткэ лийэш.
- Уналчэ.** Ёншө ошэмаш тўнгалын. 50 ийаш, пушкудо кумулан, тошто йўлалан ишанышан.
- Йыван.**—Уналчын эргыжэ, 25 ийаш, мыйыкшэ уло. Пүсө йылман, йэнг коклашкэ лэктын ойлэн кэртэш. Йэнг-влак тудым колыштыт. Ёдырым налын колхоз пашам тыршэн ышташ пижэш.
- Алина.** 22 ийаш, Саськайын модыш йолташыжэ. Мутлан йўдыгэн ок шого.
- ЗАГС вуйлатышэ.**—27 ийаш, шкэ пашажым пэш шоналтэн ыштышан. Тусыжым ончэн осал йэнглан чотлаш лийэш. Тугэ гынат тудо пашам сай ышта.
- Шумат.**—50 ийаш. Йуаш йөрата. Ойжым ойлэн ок шукто—чыла „мом момыштэн“ манмашкэ мийэн лэктэш. Шойаклашат йөрата. Вара сэмын колхозыш пура.
- Доклад ыштышэ.** 30 ийаш. Пэнгыдын раш ойлышан. Шкэнжым кучэн мошта, клас корным чот аралышан.
- Кум йэнг**—Кулак-влак.
Моло модшышт-влак крестйан-влак лийыт, нунын коклаштэ ёдырамаш-влакат улыт.

Тунгалтыш кончымаш.

(Модмо вэр оралтэ көргө лийэш. Урэм могырым пэчэ пачалтын. Капка пэлэ почылтын. Модмо вэрын] шола могырыштыжо пөртгын ужашыж дэн пөртончыл койыт. Модмо вэрыштэ крөстйан озанлык үзгар-влак кийат. Покшэлниэ пу пүчкышыштө Йыван савам олимьктэн шинча. Шкэ вуйжо дэн мурэн-мурэн ышта. Модмо вэрым ты ончыктымо гань ышташ ок лий гын молэмдашат лийэш).

Йыван. (Мура. Мурыжо ойлымо сэмын гына лэктэш).

Ош йалукым пидат гын,
талат тудо пэш кэлша;
Трактырэш щинчат гын...
(чарналтэн шоналтат).

Ой пэш кэлша, пэш кэлша. (Шкэ вуйжо дэн ойла. Саважым вургышкыжо шындэн). Тыгэжат пэш кэлша.

Савам кучэт мэ, товарым кидыш налат мэ, альэ куралаш лэктат, нойэн малаш возат, эр йүүдым помжалтат вуйышто эрэ Сәськай вэлэ. Мом ышташат ом шинчэ!.. Кизытшым тудым ушышко омак нал манын шонэнам ильэ. Ала кувэч ош йалукшо трактыржэ вуйыш толын пурышт. Көлан ош йалук кэлша!.. Сәськайлан. Трактыржат тудланак кэлша. Сәськайым налшаш лиймөнгө шкэт вуй дэн азапланэн илэм мо. Сәськайымат ом орландарэ кузэ гынат колхозым ыштэн у илыш дэн илаш тунгалына. Тыдэ илымаш мо. Сәськай кизыт рвэзэ, туныкташ колтэт гынат лийэш. Тунэмын трактырэш шичшашыжэ койын шога.

(Пүжалтын, шокшыж дэн саггажым ұштылэш). Шовым йүүын колтэт гын пэш кэлша ильат.

(Пөрт вэлыш савырэн). Авай, авай манам!

Уналчэ (аважэ). (Пёрт көргө гыч). Мом кычкырэт?

Йыван. Пэш йўмэм шуэшат ала шовым луктат манам!..

(Уналчын йўк). — Изыш вучал... вашкэ луктам.

(Йыван муро сэмым шўшкэн пашажым ышта).

(Уналчэ ик кидэшыжэ көршэкым кучэн вэс кидыштыжэ кружка. Йыван дэк толын көршэк гыч кружкаш тэмышыла ойла).

Уналчэ. Ала иктаж толшо лийэ. Ала мо пылышэм-лан трактыр манмэт да монь шоктышат... көн дэн ойлышта, Йыван эргым?

Йыван. (Йўэшат). Тыгылай шэр тэмшашлык огыл, авай, кондо көршэкэдым, көршэк гычак йўын колтэм. (Көршэкым налын йўын пытарат). Тау. Йуымат шол. (Көршэкым кумуктэн куча). Ончал ик чўчалтышат ыш код.

Уналчэ. Шово тыгылай йўшашлык... пэш сай шуын... Йыван эргым, иктаж толын коштшо лийэ мо.

Йыван. Иктат толшо ыш лий. Шкэ вуйэм дэнак ойлышт шогэнам. Тэвэ сэдэ савам кэлыштараш төчэн ала момат ойлэт. (Аважлан саважым ончыкта). Чот ишкылэт гын, онгыжо кўрылшаш гань чучэш, луш ыштэт гын, солаш ок лий.

Уналчэ.—Ты годым тый ала мо шкэ вуйэт дэн ойлышташ тўнгальыч. Омэт дэнат эрэ ойлыштат. Эрэ Сәськай дэн лийат. Таланэт иктаж тўрлө чэр пэрнэн огыл гын?.. Мужэдыктэн ончаш кўлэш. Йа „Кугырак-влаклан“ кудалтэн ончаш кўлэш..

Йыван. Авай тый эрэ мужэдмым ойлыштат. Могань кугырак-влак лийын кэргыт. Тугань укэлан ишанышаш укэ.

Уналчэ. (Пёрт вэлыш ошкылшыжла чарналтэн йодэш). Йыван, тачэ Сәськайым, шыч уж?

Йыван. Молан, авай? Укэ, шым уж.

Уналчэ. Сәськай манмаштэ ушышкэм пуралтэ... Тачэ пёртышт воктэн эртышэмла пэш кугын мутланымым колбым... Сәськай ала молан пэш шорыктэш.

Йыван.—Ай, авай, Сәськайын аважым от шинчә мо? Тудо чылт ийа вэт. Тугань ийа дән коч кәат поро кумул дән илән ок кәрт.

Уналчә. Кызыт йалыштә Сәськайым Микалылан марлан пуаш тәчат манмым колбым.

Йыван. Тыдым мый шукәртақ колынам.

Уналчә. Пәш нужнан илат ындә. Пәртышт тәвә сүмырлышаш гань шога. Кочкашыштат киндышт укә. Сәськайым аважә садыланак Микалылан пуаш тырша. Микалын у пөрт, кок лүштымө ушкал.

Йыван. Ай, авай! Тыгань мутым колыштымәт ок шу. Маллан вәрч Сәськайлан шкәнжым пытараш күлеш мо? Мланьәм эрыкым пуат гын, авай, Сәськайын аважым иләнъэк шүгарыш пыштән, рок дән пызырыктәм ильә.

Уналчә. Эргым, тугә ойлымәт ок кәлшә.

Йыван. Авай, пәш кәлша. Тәвә ойлымәм ганьак ыштәм ильә... Сәськай пушкыдо. Сәськай олмышто лийам гын, кәртақ ильә...

Уналчә. Мом ойләт, эргым! Тугә ойлаш йөра мо!

Йыван. Ушдымо. Мланьәм марлан ләк манын, мый, тудлан монар кана ойләнам ындә. Тудо эрә шкә мутшым ойла—авам кәлшыдә ом кәрт, авам вурса—манәш.

Уналчә. Йыван, эргым тудыжо палә ындә. Ава рэза лийдә кузә Удыр марлан ләкшә.

Йыван. Тыйынат авай шонымашәт туганьак. Сәськайым ом йөратә гын, вәс паша ильә. Мый тудым чыла дәчат чот йөратәм вэт. Тыгә йөратымәмым Сәськайат шинча.

Уналчә. Йыван, эргым, тугәжә илыштан корныжо ок лий. Тошто йәң ава-кава манын...

Йыван. Ай, авай, ойләт! Молан вара моло-влак сай илат? Мут гыч, тәвә Окавийым налына. Тудынат аважә Мытрийлан ләкмыжлан мо сәмын толашыш. Адак Эшкынан удыржә Алинам Йогорлан пудымашын клатәш,

мончаш пэтырэн кийыктат ильэ. Эшкынан кува ўдыр жым ўпшым шалатэн каргыгыч шоктыш. У сэмын тыдыжат, тудыжат марлан лэктычат, тудо-влак дэч сай илышат укэ. Авай, ындэ илыш вэстүрлэмын. Тугак ты шотышто тошто йэн мутат тоштэш кодын.

Уналчэ. Ик жап сай илатат варажым, Йыван эргым... ача-ава кэлшыдэ...

Йыван. Авай тый эрэ шкэндыным руэт. Мый тыйым ом умло. Мо тугань ава лэч кэлшымыжым йодын шогыман. Көлан күлэш тудын кэлшымыжэ. Укэ, Сәськай нушкыдо. Торэшрак руал мошта гын, аважат тудым тунарак огэш орландарэ ильэ. Тыштэ, авай, пичкэмышлык, моло огыл.

Уналчэ. Тугэ гынат, аважэ Сәськайым пэш орландарэн ашна. Ты манэш Сьаськайын тўсыжак молэмын. Эрэ ойгырымыла вэлэ койэш. (Пөртышкө пура).

Йыван. (Саважым пыштэн шоалтэн шинча, вуйжым удыралын). Эх, илышыжат! (угычын саважым налын ышташ тўгалэш).

(Сәськай урэм гыч эрта. Шолып кок могогыш ончылтэш. Йываным ужын пэчэ лышкэ мйа. Тўсыжэ молэмын ала молэч лўдмыла койэш).

Сәськай. (Ольанрак пэлэшта). Йыван!

Йыван. (Савурнэн ончалэш, вашкэ саважым пыштэн Сьаськайдэк куржын мйа). Сәськай, илышэт могоань!

Сәськай. (Йыван онгыш вуйжым пыштэн). Йобратымэ, Йыванэм!

Йыван. Мо лийыч, Сьаськай! Ончо йалт тўсэтак пытэн-ыс! Мо лийэ, каласэ вашкэ?

Сәськай. (Шорыктэш). Ой, Йыванэм, мом ыштэм! (Ойлэн ок кэрт шорыктэш).

Йыван. Тол тышак шич... ойло мо лийэ. (Пу пўчкы шэш шында, воктэнжэ шкат шинчэш).

Сәськай. Авам мыйым Микалылан марлан пуа.. Ындэ пуашак лийэ... Мом ыштэм?

Йыван. Адэма́т лийэ́ш улма́ш! Тудым мый авайат ом ман ильэ́! Молан йо́ра туга́нь паша́!

Са́ськай. Ындэ́ чыла кэ́лыштары́шт. Э́рла ЗАГС-ш сэралта́ш колта́. Кумы́што... сора́саш то́лыт... (Шоры́ктэ́ш).

Йыван. Ава́дын ушы́жак пыты́ш мо?

Са́ськай. Вашкэ́рак лийжэ́ маны́н Мика́лэ авамла́н оксам пу́эн. Авамжы́лан окса́ лийэ́ гын, мыйым пушта́шат ко́на.

Йыван. Тыгэ́жэ паша́ нымолана́т ок йо́рө. Укэ́, укэ́! Мый тыйым Мика́лылан ом пу. Аватлана́т тэ́вэ мом ончы́ктэна́ (мушкынды́жым ончы́кта).

Са́ськай. Йыванэ́м, ындэ́ мом ыштэ́н кэ́ртына? Ындэ́ чыла кэлшэ́н пытымо́нгө. Нымомат ышта́ш ок лий.

Йыван. Ыштэ́на маны́на гын, кэ́ртына. Э́рла советы́ш мийэ́на да сэралты́на. Тэ́вэ Мика́лэ олмэ́ш тыйын Йыванэ́т лийэ́ш. Мала́на суйа́нжэ́ можо ок ку́л. Сита́ түмбы́р кыре́н пий опты́ктымо!

Са́ськай. (Кидшым рэ́залта). Ит ойлы́шт. Ава́й Йыва́ным ушы́шкэ́тат ит на́л манэ́ш. Йыван га́нь нужна́лан удырэ́мым ныгуна́мат ом пу манэ́ш.

Йыван. Уша́н ават... нужна́лан марла́н дуэ́н ок кэ́рт... Мэ́кша́н пыты́шэ шонгы́лан марла́н пуа. Тугэ́ гын, мэ́ тудлэ́ч йоды́нат огы́на шого. Ындэ́ аза огы́на ул... ушна́ шкэ́ вэлэ́нна... шка́ланна шкэ́ оза улы́на... Кайэ́на да сэралты́на.

Са́ськай. Кузэ́ вара́ тугэ́, авам дэ́ч посна́ ок лий вэ́т... вара́ авам мом каласа́?..

Йыван. Ава́дын ку́лэшы́жак укэ́. Ават дэ́ч посна́к паша́ лийэ́ш. ЗАГС-ш мийэ́н сэралты́на да вара́жым колхозы́ш ну́рэна. Мэ́мнан га́нь сай илы́шат ок лий.

Са́ськай. Тугэ́жэ мый лу́дам, кузэ́ ава́ кэлшы́дэ́ марла́н лэ́ктат—мэ́мнам когы́ньна́мат карма́н... оньшы́жым кузэ́ ила́ш.

Йыван. Авадын ойжо кӧлая кӱлӧш? Мый тыйым йӧратӧм, тый мыйым—чыла ситӧн... тылӧч посна адак мо кӱлӧш. Йандар ушӧт дӧн изыш шоналтӧн ончо.

Сӧськай. Укӧ, мый тугӧ ыштӧя ом кӧрт.

Йыван. Тый дӧнӧт ойлӧн нымомат ышташ ок лий. Мый тугӧжӧ йӧратымӧ Микалӧт дӧк кайӧ вӧлӧ. Тый дӧнӧг уӧчашӧн шинӧн моннар ышгышаш пашам кодо. Мый пӧртыл. (Кожганӧн пӧлкырак шинӧчӧш, саважым натын олмыкташ тӱнгалӧш).

Сӧськай. Ушӧт кайыш мо... изыш вожыл! Пӧрйӧнлан ишанӧ! Мом ойла!

Йыван. Сӧськай, тый ындӧ изӧ йӧн отыл. Мый дӧкӧм изыш ушым погӧнрак толмо кӱлӧш.

Сӧськай. Тый тыгӧ мыйым ушдымӧш чотлӧт маным шым шоно. Йӧра, йӧра... (Шӧрыкмо йӧк дӧн ойла). Таланьӧт уӧчлан вӧрч... Микалылан... марган... лӧктам. (Шорыктӧш).

Йыван. (Ик жап пӧлӧштыдӧ шинӧчат Сӧськай вӧлыш савырна, чытӧн ок кӧрт). Сита, сита, Сӧськай, ала ӧлкӧлышыч? (Лышкырак шинӧчӧш). Кузӧ мый тыйым йӧратӧм! Тый ала могань мут-влакым вӧлӧ ойлыштат. Ават таланьӧт пӧрым ок шоно. Тугӧжӧ тудым колыштшашат укӧ.

Сӧськай. Кузӧ вара авай кӧлшыдӧ... лийӧш мо?

Йыван. Эша шкӧ мутӧдымак ойлаш тӱнгалат. Ок лий да ок лий, ыштӧм манат гын, чыла ышташ лийӧш. Сӧськай, тыгӧ ойлымӧдым тый чарнӧ. Мӧмнан гань сай илышат ок лий. Сӧськай мый ганьӧм тыйым иктат йӧратӧн ок кӧрт. (Сӧськайым ӧлталӧш).

Сӧськай. Мыйат тыйым (ӧлталалыт).

(Асуло пура).

Асуло. (Шинчымыштым ужын вашкӧ лышкышт мийа). Ай-ай-ай-ай! Кузӧ ӧлталалт шинӧчат! (Аважым ужын Сӧськай вашкӧ гына пӧлкӧ лийӧш). Куш кайыш да куш кайыш маным кычалам. Тудо тышкӧ толын шинӧчын маш (кужа-

шын). во-жыл-ды-мо... (Йываным кидшэ дэн ончыктэн) тыгай шўкшө йолком ужын отыл мо!

Йыван. (Шинчымаж гыч). Ёдырэт дэн элталант шинчыде тый дэнэт элталант шинчаш күлэш ильэ мо вара? (Эркын). Көлан күлэшэт уло?

Асуло. Кузэ тый мый ұдырэм дэн элталант шинчэт шэм пий, вожыл!

Йыван. Тый дэкэт мийаш мўндыррак лийат, сандэн тый дечэт йодтак элталант шична. Тыйжэ, вувэр кува, ит пуштыланэ. Тол кўдыкэм шич (воктэнжэ вэрым ончыкта).

Асуло. Вуйжылан толшаш, йолко, кузэ мускылэн шинча!

Йыван. Моло түрлын кызытэш тыйым маньнат ом кэрт. Вувэр кува манмылан таланьэт куанэн вэлэ шогышаш. Койышэдым ончэмат чылт вувэр кувала вэлэ койат. Тэвэ ұдырэдым налаMAT, мом ыштэт, авай манаш возэш.

Асуло. Ныгунамат ұдырэм таланьэт ок лий. Таланьэт нумэшкэм мый порволэм... Ныгунамат!

Саськай. Мый Йыванлэч молылан иктыланат марлан ом лэк. Мый Йываным вэлэ йөратэм.

Асуло. Тый дэнэт мый ойлэнат ом шого. Көлан тыланэм, тутлан пуэм. Ёдырэм, шкэ ойэт дэн ныгушкат кайэн от кэрт.

Йыван. Совэт власыштэ ұдырым вийыт марлан пуаш ок лий шол. Ындэ тошто закон ала кунам пытыш.

Асуло. Кушто вара ту законэт?... Ончыкто... кушто... кушто?

Йыван. (Изыш аптранэрак). Кызыт таланьэт ту законом огыт ончыкто шол... жап шуэш ончыктэна... тунам ужат...

Асуло. Мый мом каласэнам гын, тудым ыштэдэ ом код. Сәськайым Микалылан пуэм манынам гын, тудланак пуэм. (Сәськай дэк ончалып). Мом тыштэ тўншө гань шөгэт... пөртыл мөнгыш... таланьэт пөртылмэт мөнгө шокшым пуртэм альэ.

Йыван. (Шокшышт-влакым кэргалтэн). Тышакак шокшо пуртымэт утларак сай лийэш ильэ. Моло йэн-влакат ужыт ильэ. Шовалтэн ончо йан, ала тышакак лийшаш гань?

(Микалэ толын пура, пэланрак чарна).

Микалэ. Асуло, шангысэк мый тыйым кычал коштам... тышкэ мийэн парнышым, тушко мийэн парнышым. Тый тышкэ толын шунат улмаш.

Йыван. Лышкырак тол... уна лийат.

Микалэ. Тыйын унат лийаш толын омыл. Мо дэн силянэт ильэ вара?

Йыван. Тый ганьэ уналан сийым коч кунамат пэлэнэмак кондыштам. (Мушкындыжым чумуртэн Микалылан ончыкта).

Сәськай. (Йўкын воштылэш).

Микалэ. Кузэ воштыл шога! (Лышкырак толэш). Сәськай тый тудым ит колышт. (Йываным ончыктэн). Тудо тыйым алама пашалан вэлэ туныкта.

Сәськай. Кўлдымаш вэрыш нэрэдым ит шўш... Тыйын тыштэ пашатак укэ.

Микалэ. (Воштылын). Вашкэ мыйын пашам лийэш. (Асулын дэк савурнэн). Асуло, тугэжэ эрла сэралташ кайаш лийэш.

Асуло. Лийдэ, ындэ чыла йамдэ.

Сәськай. Микалылан мый марлан ом лэк... коч мом ыштыза, ом лэк...

Йыван. Ай-йай моштэн каласышыч, Сәськай!.. пэш кэлыштарышыч. Прамай мутэт... кузэ тыгань кочайлан марлан лэкташ.

Сәськай. Тугань шонгылан марлан мийаш ушәм кайэн огыл вэт.

Йыван. Тугэ, тугэ...

Асуло. (Сәськайлан.) Вуй ушэтак кайыш мо... ала Йыван аважэ, увэр кува, тыйым савурыш!

Сәськай. Мый прамайжым ойлэм. Мыйым иктат савурэн огыл. Мыйым иктат вийыт марлан пуэн ок кэрт. Йываным йөратэм. Йыванлан гына марлан лэктам. (Йыван дэк куржын мийа). Йыванэм, мыйым Микалылан ит пу...

Йыван. (Ик кидшэ дэн элталын). Сәськай мутэт прамай... мый тыйым иктыланат ом пу.

Асуло. Вожылдымо... Йыван дэч... пэлкэ лий. Колат!

Сәськай. Йыванэм, мыйым чот кучо, ит колто... Йыванэм ит колто манам...

Йыван. Ит лүд, ом колто!

Асуло. Колат, укэ... вашкэ мучышто манам. (Кидшэ гыч кучэн шупшэш).

Сәськай. Ит шүпш мыйым. (Аваж кид гыч мучышташ тырша, аважэ ок мучыштарэ, шкэ дэкыжэ шупшэш).

Микалэ. (Вэс мogyрым куржын мийэн). Чо-альэ мыйат полшэн ончэм!

Йыван. (Микалылан). Тый, адэмэ ситартыш, пэл мogyрыш лий... (Микалым тükэн колта).

Микалэ. (Пэл мogyрыш мийэн возэш). Ай-ай-ай-ай! (манын нэлын кыньэлэш).

Йыван. (Асулымат мучыштара). Укэм толашэт.. пörтыл суртышкэт...

Асуло. (Вашкэ пэл мogyрыш лийын). Тэ тыгэ улмаш! Сәськай! Колат!.. вашкэ коран... укэ гын, когындамат каргэм... колат... каргэм... порволыза!

Микалэ. Нуным тугэ күлэш... тугэ... тугэ... (Сәськай сайынак шекланыш. Йүк-йаным колын пörт гыч Уналчат лэктэ, ик ошкылым ыштышат шогальэ).

Асуло. (Кычкыра). Каргэм... каргэм...

Сәськай. (Йыван дэч мучыштэн). Авай, мом ыштынэт! итэ!.. итэ!.. (Шинчажым кидышт-влак дэн авырэн капкашкэ куржэш).

Йыван. Сәськай, молан куржат?.. Чарнэ!..

Сәськай. Ок лий ындэ, ок лий... когыньнанат вуйна йоммэшкэ шкэмын гына пытыжэ (куржэш).

Микалэ. (Асулым ончэн). Ай-йай сай ыштышыч! (Куанән шога).

Йыван. (Сәськайлан кычкыра). Сәськай!.. Сәськай! Молан куржат? Нымат лүдшаш укэ (Асуло дэн Микалын дэк мийэн). Тэ тыштэ мом вучэн шогэда, а? Лэкса тывэч. (Капка ончыкта). Лэктыда гын, лэктын кодса...

Микалэ. Тый пэш кугэм ит шого!

Йыван. Лэкса манмэм колда, укэ!.. Поро мут дэн лэктын кодса... укэ гын... тышак когындамат пытарэм. (Саважым налын солкалаш тўналэш).

Асуло. Ой йумыжат, пуштэш вэт... Пуштэш!.. Пуштэш! (Капка вэлыш куржэш).

(Асуло почэш тёршталтэн-тёршталтэн Микалат куржэш).

Йыван. (Тудо-влак почэш куржэш). Куштылэмда мо!.. мый тэндам!..

Уналчэ. Ушэт кайыш мо? Йыван, эргым!.. Мом толашэт?

Йыван. (Саважым шола). Ушэмжэ пытэн огыл... чытэн шым кэрт... чытышашлыкаты ыш лий шол...

Уналчэ. Сита, эргым. Шич, изыш каналтэ.

Йыван. (Эркин гына пу пўчыкшэш шинчэш). Шэм кишкэ. Могань йёным муын лукто... каргэм койэш. Каргыты-маш — пудешталт кайэ. (Мушкындж дэн пулвуйжо гыч пэрэн). Тудо тыгэ ыштыш гын, мый вэс корным муам... у корным...

Уналчэ. Йыван, эргым, могань корным муат. Нымогань у корнымат муаш ок лий ындэ.

Йыван. Муам манмөнгө, муам... тыгэ гына пашам ом пытарэ.

Уналчэ. Вуй йырэт шоналтэн ончо. Аважэ рэза лийдэ Саськай кузэ таланэт марлан лэкшэ.

Йыван. Аважэ ок кэлшэ гын, ынжэ кэлшэ... мый таланэт вэс корным, у корным муам манын каласышым вэт... ту корно лийаш күлэш...

Уналчэ. Ту корным кычалын кувэкыла кайынэт вара? Түп-түмал лэктын кайэн кычал коштмэшкэт Эмас чүчүч дэк мийэн мужэдыктэн толам ала?

Йыван. Ай, авай!.. Мужэдышэт маланьэм молан күлэш! Мэмнан пашазэ-крэстйан влас, тыдым Совет влас маныт, умлэт!.. Совет власыштэ тыгань алама паша лийын кэртэш мо? Молан йөра тыгань паша!

Уналчэ. Тыйым ойлэн сэнгаш ок лий ындэ, тый эрэ шкэндыным гына ойлэт. Саськай аваж ойым кузэ ынжэ колышт.

Йыван. Авай, тый нымомат ты пашаштэ от умло. Мый закон шотым ойлэм. Закон кузэ күшта гын, тугэ ышташ шонэм. Совет власыштэ ұдырым вийыт марлан пуаш ок лий... умлышыч!.. Тэвэ тыдым у корно манам.

Уналчэ. Законышто улат дыр да... Тудыжо уло... укэлан коштмэт гына лийэш.

Йыван. Укэлан огыл... мый тудым муам. Тэнгыз пундаштэ гынат, муын луктам (шогалэш). Кызытак имным кичкэн районыш кудалам.

Уналчэ. Районыш коштмэшкэт Эбагыш ачажэ Эшплат кугыза дэк гына мийэн тол ильэ. Тудо ала кунам лийшэ тошто годсо паша-влакымат шарнэн ойла.

Йыван. (Кидшым рүзалта). Эшплат кугызан йомакшэ дэн тыгань пашам ышташ ок лий. Районышто шинчымэ йэнэм уло. Мый тудын дэк кудалам. Тудо чыла политикэ пашам шинча.

Уналчэ. Йыван, эргым, арам коштмэт гына лийэш. Чыла иктэ нымомат ыштэн от кэрт...

Йыван. Авай, паша лийэш, ит лүд; тачэ мый ом пөр-
тыл. Осьуп чүчым дэк малаш пурэм. Эрла кэчывал эр-
тэн гына пөртыл шуам.

Уналчэ. Йыван эргым, иктаж мо ит лий манын
шонэм.

Йыван. Ало мом ойлэт! Нымолэчат лүдшаш укэ?
Пөрык у корным муаш шонэнам гын, мый тудым
мудэ ом код. Чыла иктэ ик сайырым ыштэм. Түналмэ
пашам мучашкыжэ шукташ күлэш... Йа, мый имньэ
кичкаш кайышым. (Кайа).

Ш о в ы ч в о л а .

КОКЫМЫШО КОНЧЫМАШ.

(Райисполкомын ЗАГС пөлэмыштыжэ. Кок төрза. Пурла могырыштат
шола могырыштат омса. Төрза воктэн үстэл шинча. Устэл шовыч
дэн лэвэдалтын. Устэл үмбалнэ икмонар кнага, кагаз-влак кийат.
Пырдыжыштэ Ленин, Сталин, Калинин сүрэт-влак ныжыкталтыныт.
Пырдыжэш түрлө умландарымаш-влак пыжыкталтын. Шовыч почшын
модмо верыштэ иктат ок лий. Ик жап эртэн пайрам вургэм чийэн
Микалэ пура, тудын почэш Шумат.

Микалэ. Шумат, шольо, тый тыштэ ик жап шинчал.
Мый түгө лэктын имным лэваш йымак шогалтэн
пурэм.

Шумат. (Шэкланэн кок могырыш ончылтэш). Микалэ,
чүчий!

Микалэ. (Чарналта). Вара мом каласынэт?

Шумат. Кузэ кызыт... шинчаш момыштэмат... шэк-
ланэм маннэм...

Микалэ. Мо лэч шэкланымыжэ. Тыштэ шэкланышаш
вэр огыл.

Шумат. Тугэжэ тугат... Микалэ, чүчий... Куго паша
вэт, иктаж мом йонгылыш каласэн колтышаш ынжэ
лий манам. (Сүрэт-влакым ончыктэн). Түвö ужат, нуно мом
маныт...

Микалэ. Шумат шольо, изэ йэн-влак гань ойлыш-
таг. Тыйым мый свидэчыллан кондэнам. Тыйлэчэт мом
йодыт садылан гына мутэдым пуэт. Талат нымат ок
лий.

Шумат. Тыдыжым мый шкат умлэм. Садэ мом, мом-
ыштэна ала маннэм ильэ да... кузэ кызыт...

Микалэ. Мом, мом, можым, нымомат ом умло. Ала
мом каласынэжэ... (Омса дэк ошкылэш).

Шумат. (Микалэ омсам почмыж мөнгө). Микалэ, чүчий!

Микалэ. (Шыдэштгын пэлэшта). Таланьэт мо күлэш!

Шумат. Садэ мом маланьэм икырат подылшашым
пуэт гын... пэш сай лийэш ильат...

Микалэ. Йодмэдшэ гына икрат подылшашлык. Пра-
майжым таланьэт кок полыштопат ок ситэ. Ушэт пы-
тымэшкат йуаш рэза улат.

Шумат. Тудыжо вэс мут... Кызытак подылат гын...
йылмэ лывыргаш сай лийэш ильэ шол. Айык вуй дэн
мый тунарак ойлэн ом кэрт... Айык вуй дэн йонэштгын
кайышаш ынжэ лий манын шонэм...

Микалэ. Тый дэнэт ойлэн...

Шумат. (Омсам лэкшашыж годем). Микалэ чүчий чар-
налтэ. (Почэшыжэ мийа).

Микалэ. Тый йышт лийат, укэ?..

Шумат. Тугэжэ мый сунанэш йуашашлан гына ом
кэлшэ. Мый тугэжэ момыштэм... свидэчыл ом лий...
кызытак йүктэт гын, кэлшашат лийэш...

Микалэ. (Көргө күсэвжэ гыч шишам луктын). На, вашкэ
лий... (Шуматын вашкэ йуаш төчышыжла шишажэ киднэ гыч во-
лэн возэш аракажэ вэлэш). Эк, тый дэнэт вуйым кочкат!..
(Вашкэ түгө лэктэш. Ты жапыштак ЗАГС вуйлатышэ пура).

Шумат. (Вуйжо гыч шләпажым налын ушташ тунгалэш).

ЗАГС вуйлатышэ. (Ик жап ончэн шога). Йолташ, мом
кычылат?

Шумат. (Лүдын). Мом, момыштэн колтышымат, мом-
ыштэм огыл мо...

ЗАГС вуйлатышэ. Вудым вэлэн колтэнат ала мо?

Шумат. Вуд вэлын кайыш шол. Сэдэ мо дэн (шла-тажым ончыкта) пуртэнам ильат кид гыч момыштэн кайыш. (ЗАГС вуйлатышэ үстэл ўмбач кнагам налын вэс пөлэмын лэктэш).

Вуйэдым кочкат койэш... Вуйышто ушэт лийэш гын, нымат ок лай. Аракажэ гына арам лийэ... Суқыранэн пумо тугань тудо... (Микалэ пура).

Микалэ. Пурышо йэнэт мом каласыш вара? Ала вурсыш?

Шумат. Тудо тыштэ эн куго вачаньык улмаш. Тый лэкмэдым тудо ужо. Могань йэнг лэктын кайыш маньн йодо. Лэктын кайышэ йэнг мый тышкэ пурымэм годым (кидшэ дэн шиша көргө гыч арака йўмым ончыкта) момыштэн шога ильат мый нурышын лўдмыж дэн шишажэ момыштэн кайыш да лэктын куржо маньым. Ту йэнгым палэг маньн йодо. Ужам гын палаш лийэш маньым. Милитсым колташ кўлэш маньат тўвө садэ нөлэмыш пурыш. (Кидшым шуйэн ончыкта).

Микалэ. (Помышыж гыч пэлэ йўмө шишам луктын). Тыдым-тудым ит кычкырэ, тўгө лэктын улакырак вэрэш йўн пура, на тэвэ...

Шумат. (Шиша пэтыртышым луктын шишам умшаж дэк нами-йаш тўналэш) мый тышагынак...

Микалэ. (Шуматым кучэн омса гыч луктэш). Чў-чў-чў тышак итак толашэ... вуйым кочкат тый. (Шкэт кодын). Адэ-мат лийэш вэт. Уло шонымашыжэ арака. Иктаж мом каласян ок колто гын йөра. Тэвэ тыдэ маньэ гын... на-лат вара ўдырым... Ўдыр олмэш шокшо вэрышкат пурэн шинчат... Ой... (Шумат пура).

Шумат. Момыштэнат колтышым (кидшэ дэн шиша гыч йўмым ончыкта).

Микалэ. Сўан годым тыйым эшо чотырак силаш шонэн шинчэм ильэ. Лўмэшыжэ ик чэрыкымак налтэ ок лий дыр маньн шоналтэн шинчышым. (Шойылно ўдрамаш-влак йўк шокта).

Шумат. (Омсам почэш). Тышкэ пурыза... тышкэ... (Микалы ончалын). Тый момыштэн шинчэт!..

(Асуло, Саськай тудын почэш йолташ ўдыржб Алнна пурат. Чыланат пайрам вургэмым чийэныт Саськайын тўсыжб шорыкмыла койэш).

Микалэ. Толын шуда... пэш йбрьш... ик жап начаньык толмэш шичса. (Тэгылым ончыкта, шинчыт).

Шумат. Ала начаньыкым мый момыштэн толам, тудо тэвэ тышкэ пурыш. (Кидшэ дэн омсам ончыкта).

Микалэ. Кузэ тый тудлан каласэт?

Шумат. Кузэжым мый шкэ шинчэм.

Асуло. Каласэн толжо-ла... Тышкэ мэ пайрамлан толын огына уло вэт вашкэрак пашанам пытарэна да мөнгэш кайэн колтэна. Шумат, шольо, мий, каласэн тол...

Шумат. Мый мо... (Омса дэк онкылэш, почын пура).

Асуло. (Саськайлан). Тый изыш куго йэн гань лий. Изыш йэнглэчат вожылаш күлэш. Марлан лэкташ шоньшо ўдыр тыгэ шорык ок шинчэ. Ўмырэш авам помышышто илэм манын шонышыч ала... Сита ындэ, кызытат луатиндэш ийышкэн күкө муно гань саклышым.

Саськай. (Шорыкмо йбрэ ойла). Күкө муно гань лийэш гын, шонго Ми-ка-лы-лан пу-аш отат ты-ршэ и-льэ.

Алина. Саськай, шорыктын шкэндым вэлэ пытарэт... Мом ыштэт вара...

Шумат. Тышкэ мийышым, тушко мийышым укэ... муаш ок лий. Вара умбакак мийышым (кидшым шуйэн ончыкта). Тушто ик пөлэмыштэ шангэ тышкэ пурэн лэкшэ шинча. Кб тыштэ мом момышта манын кычкырал колтышым... Молан тудо мэмнам тынар шуко куча маньым. Мый, мый маньэ... винамат маньэ, чичас мийэн шуам маньэ (йол йүк шокта). Тўвб толэш, шып лийза.

(ЗАГС вуйлатышэ пура. Чыланат шогалыт. ЗАГС вуйлатышэ ўстэлжэ дэк мийэн шинчэш. Моло-влакат шинчыт).

ЗАГС вуйлатышэ. Кудыда тышкэ сэралташ толын?
Асуло. (Кыньэл шогалэш) Мэ... мэ лийына... тэвэ Сась-
кай ўдырэм кондэнам.

ЗАГС вуйлатышэ. Лышкырак толза! (Чыланат кыньэл
шогалын ик-кок ошкылым ыштатат, чарнат).

ЗАГС вуйлатышэ. Эша лышкырак лийза, ида шэк-
ланэ.

(Асуло ўдыржым кучэн, ўдыржэ Алиналан пижын ўстэл дэк лы-
шэмыт).

ЗАГС вуйлатышэ. (Саськай дэн Алинам ончэн). Кудыда
вара сэралташ толын?

Алина. (Саськайым ончыко шўка). Тэвэ, тыдэ... Мый
йолташыжлан гына толынам. Саськайын йолташыжэ
лийам.

ЗАГС вуйлатышэ. Тый свидэчыллан толынат?

Алина. Тугэ, тугэ. Марлан Саськай йолташэм
лэктэш.

ЗАГС вуйлатышэ. Качыжэ кё лийэш? (Микалэ Он-
чык лэктэш). Тэвэ мый шкэ лийам.

ЗАГС вуйлатышэ. (Аптранэн). Мый манат?

Шумат. Кузэ кызыт... Микалэ чўчий качэ лийэш...
момыштэн... ўдыр дэн момыштэн ончымаштэ ачаж...

Микалэ. (Ончышыжо Шуматлан ойлашыжэ ок пу). Сита,
сита... шуко ойлэт...

ЗАГС вуйлатышэ. Тугэжэ иктаж тўрлө {докумэнда
уло, ончыктыза?

Асуло. Мый ўдырын аважэ лийам, тэвэ кагазэма-
т уло, пэчэтым нышталтын, тэвэ ончал... Саськай мыйын
ўдўрэм лийэш...

Шумат. Микалэ, чўчий, вара тый модым от момыш-
то мо... кагазэдым от лук мо?

Микалэ. Мый тыйым йышт шого маньым вэт. Нэрэ-
дым шўшкаш тёчэнак шогэт. (Кўсэнжэ гыч документышт-
влакым луктын ЗАГС вуйлатышылан пуа). Тэвэ мыйын доку-
мэнтэм-влак тыганьэ.

ЗАГС вуйлатышэ. (Сәскай дэч йодэш). Марлан пэр
вой кана лэктат?

Сәскай. (Ольан гына пэлэшта). Пэрвой...

Асуло. Пэрвой... пэрвой гына альэ тудо марлан лэктэ-
тэш. Тымарсэк үдүрэмьм шкэ ончэн куштышым... мый
шонго йэнг шойаклэн ойлэм мо.

Алина. Асулын үдыржым чыла йэнчат шинча.

ЗАГС вуйлатышэ. (Микалэ лэч йодэш). Тый вара, мунар-
лан налат.

Микалэ. Мый мо ындэ тыдын дэн коктыт лийэш
Пэрвой ватэм колымо дэч вара налын омыл ильэ.

ЗАГС вуйлатышэ. Пэрвой ватэт колымо нэргэн до-
кументэт уло вара?

Микалэ. Тэвэ документ олмэш мый свидэчылым
кондэнам. Шумат, ончыко лэк кызыт!

(Шумат ончыко лэктэш).

ЗАГС вуйлатышэ. Тый ты нэргэн мом каласэт?

Шумат. Мый мо, момыштэн каласымаштэ... тэвэ
тэнэйэ шошым май тылзыштэ ватэм колымылан ик лу
ий тэмэш. Мыйын ватэм пэш сай ильэ... йэнгын гань,
момыштышан огыл ильэ. Ватэмлан кызыт илышаш вэ-
лэ ильэ. Тудым ужын кэртдымэ-влак лийыч. Йэнг паша
дэн кайыш маньн шонэн илэм. Тулэч вара, ту момыш-
тэм да ойгырэм... Момыштэт, илыш вэт, мом ончыкта
гынат...

ЗАГС вуйлатышэ. (Шуматым чараш төча). Сита, сита...
(Шумат ок колышт оньшыжо ойла).

Шумат... Сэдыгэ ўмырым эртараш возэш. (ЗАГС
вуйлатышылан). Тый сита манат гынат, йотмөнгө чылажы-
мат ойлыдэ лийэш мо?.. йэнг ойгым йэнг шинча мо?
Ныгунамат мый ватэмьм ом мондо. Арам колыш.. мом
ыштэт... оньшыжо ойлыкташ төчэда гынат, ом ойло...

ЗАГС вуйлатышэ. Мый тый ватэт нэргэн йодын
омыл вэт, Микалын ватыж нэргэн йодынам ильэ.

Микалэ. Шумат, шольо, тый утыжым ит ойло. Начаньыкын йодмыжлан гына вашмутым пуэн шого.

Шумат. Микалэ чүчийын ошсо ватыжэ момыштэн коштшо огыл ильэ, пэш сай поро кумылан үдүрамаш ильэ, Микалэ чүчө гына...

Микалэ. (Онбышыжым ойлаш ок пу). Вэс олыкым солэт!

Шумат. (Микалылан). Мый шкәт шинчәм, тый олыкышкәт пурымэмым.

ЗАГС вуйлатышэ. Тый күчыкын гына каласән пу, кызыт Микалын моло ватыжэ уло, альэ укә?

Шумат. Түвө мый ты нэргәнак каласән пунэм огыл мо. Микалэ чүчын пәрвой ватыжэ колымөнгө моло ватым ыш нал манашак лийэш. Йән мо, момышта тудо.

ЗАГС вуйлатышэ. Тугәжэ моло ватыжэ укә тудын-

Алина. Ты нэргән йалыштә түрлын ойлат.

Шумат. Прамай, прамай түрлын кутырат. (Микалын вэлыш ончалын). Сүан сийлан гына, онбышыжат тыгак кутурэм, устарәт гын, моло лийэш.

ЗАГС вуйлатышэ. Тыдә мо нэргән каласышыч?

Микалэ. (Йышт гына Шуматлан). Устарәм, колат?

Шумат. (ЗАГС вуйлатышылан). Мом йодмыдам ындә шкәт умлән налым. Микалэ чүчийын ватыжэ укә. Тудо тыгань-тугань коштшо йән огыл. Пэш поро йән. Пәрвой ватыжэ Алика лүман ильэ. Тудым шойышташ (тойаш) мый шкәт мийэнам ильэ.

ЗАГС вуйлатышэ. Тугә... (Кодэксим налын лудаш тўгалэш). Сэралтшә-влаклан. „Марлан ләкшылан альэ налышлан коклаштышт кәлшымә күлэш. Удүр рэза огыл гын, пөрийән налын ок кәрт. Пөрийән рэза огыл гын, удүр мийән ок кәрт“. (Микалылан). Удүр таланьәт кәлша, укә?

Микалэ. Мыланьэм удүр пэш кәлша... мый саглаш.

ЗАГС вуйлатышэ. (Сәськайлан). Тый вара Микалыман марлан ләкташ рэза улат?

Сәськай. Мый... мый (шорыктәш).

Асуло. Тугэ шорыктын ит шого (ЗАГС вуйлатышылан) Рвзэ вэт., аважлэч ойырлымыжо ок шу. Адак тудо йэнг ончык лэктын тунэмшэ огыл, ойлашат аймана шол. Тыгылайжэ үдүрэм Микалым пэш йөрата. Авай, Микалылэч посна моло йэнглан иктыланат ом лэк манэш. Микалылан пуаш мый шкат саглаш улам. (Сәськайлан ойла). Үдырэм, вожылшаш укэ... саглаш манын раш гына каласэн колто.

ЗАГС вуйлатышэ. (Асулылан) мый тыйлэчэт ом йот (угычын Сәськайлэч йодэш). Микалылан марлан лэкташ рэза улат?

Асуло. Ойло ындэ... молан йыштак шогэт (Сәськайлан йышт гына). Рэза от лий рын, уждымэдым ужыктэм... шэкланэ...

Сәськай. (Лүдмыж дэн)... Мый рэ... за... у... лам.

(Микалэ дэн Асуло йывыртат... Сәськайым кидыштым шуйкалэн ончыктат, куанэн кутырмыла койыт. Ты жапыштэ омса почылтэш. Эркын гына Йыван пура).

ЗАГС вуйлатышэ (рэгистратсэ кнагажым сэрэн йамдылэн Микалылан пуа)... тышак кидэдым пыштэ.

Микалэ. Кид пыштэнжэ пэш моштэм. (Ручкам налын фамильыжым воза).

Шумат. Микалэ, чүчө, прамайжымак пэшак кэртат улмаш. Мо сэмын момыштэн колтышыч (кидшэ дэн кагазэш удралмым ончыкта).

ЗАГС вуйлатышэ. (Сәськайлан) Ындэ тыйат шкэ кидэдым тэвэ тышак пыштэ. (Кушак пышташ вэрым ончыкта).

(Сәськай ручкам кучат үстэл үмбак кидшэ пышташ тайна. Чыланат Сәськайым ончат).

Йыван. (Куржун мийэн Сәськайын кидшым куча). Сәськай, кид пыштымэ ок күл.

Сәськай. Йыванэм кузэ толын шуыч.

Алина. Тэвэ томаша!

Микалэ. Тыйым тыш толаш кө күштыш?

Асуло. Вуйэтлан толшаш, молан тыш толын пурышыч.

Йыван. Чуза, ида вашкэ, молан толмэмым вашкэ палэн налыда (ЗАГС вуйлатышылан)... пашан кузэжым мый таланда умландарэн пуэм.

(Алина Саськайым пүкэныш нарийэн шында. Саськай шорыктэш).

ЗАГС вуйлатышэ. (Йыванлэч йодэш). Йолташ, мом каласынэт?..

Йыван. (Сэрымэ лыптык кагазым луктын лудаш тўналэш).

Марлан налмэ, мийымэ шот дэн лукмо закон кнаган 135 статйаш каласымэ сэмын ты пашам закон почэш ыштынэм.

Микалэ. Ушэт кайыш ала?! Мэжэ вара тыштэ закон лэч посна ыштэна манын шонэт мо... йўын толынат чай. (ЗАГС вуйлатышэ дэк ончэн). Тыдым тывэчын поктэн лукташ кўлэш.

Асуло. Тыдым тывэчын чумкалэн лукташ кўлэш. Могань кызыт закон шинчышын койын шога... ай-йа-йа-йай!..

ЗАГС вуйлатышэ. Шып лийза. (Кодэкссыштэ 135-шэ стачйам муэш) 135-шэ стачйа манат?

Йыван. Тэвэ мый талада ойлэм... Тэвэ тыдэ. (Асулым ончыкта) ўдўржым сэдэ шонгылан (Микалым ончыкта). ви-йытлэн, от мийэ гың, каргэм манын лўдыктэн марлан луктэш. Тыгэ лўдыктэн марлан лукташ закон кўштэн огыл.

Шумат. (Асулым онгартэн). Тэвэ талат ай йа-йа-йай!

Микалэ. Йолко!

Асуло. Вожылдымо, кузэ тышкэ толын пурэн!

(Микалэ дэн Асуло Йыван лышкэ мийат).

Йыван. (Когыныштымат корангдэн). Тыштэ вурсэдалаш ок лий... эплын гына ойлаш кўлэш.

Асуло. Кузэ койын шога кизыт... йолко... лэк тывэч... лэк!

(Микалэ дэн Асуло Йываным лукташ тыршат).

Шумат. Мом момыштымышт дэн пожалэ тылэч оньышыжо арака огэшат воч... (Кичкырлат, шаулат. Йыван Микалэ дэн Асуло дэч мучышта).

ЗАГС вуйлатышэ. (Устэл огам кидшэ дэн кырэн). Тэ тышкэ шаулаш толда мо... йышт лийза, ида шауло манам... чарныза. Укэ гын, мый тывэчын регистратсэ ыштыдак кайэм... чарныза...

(Ольан-ольан чыланат пушланат).

ЗАГС вуйлатышэ. (Йыван лэч йодэш). Ойлымо мутэт прамайжылан иктаж түрлө документэт уло? Вийытлэн марлан лукташ тōчымыштым мо дэн ончыктэн кэртат?

Йыван. Мый шонымаштэм нымогань документат огэш күл. Тыдым тыгылай ончымаштак ужаш лийэш. (ЗАГС вуйлатышылан Сәськайым ончыктэн). Лүмжат Сәськай да шкэжат сәська пэлэдыш гань вэлэ койын шинча вэт. Тэвэ ындэ садэ шонгым ончал (Микалым ончыкта). Үдүр качэ... ончал... Мэкшаг пытэн вэт, чурийжым ончэн уш-кал-влак воштылыт.

Микалэ. Ончо, тый сайыпрак ончо!

Йыван. Сылнылыкэт вуйым савура шонэн үмбакэт ончалаш шэкланэм. (ЗАГС вуйлатышылан ойла). Үдүр түвө йывыртымыж дэн шорык шинча мо? Саглаш йэн тугэ ныгунамат ок шорык. Тудым тышкэ лүдыктэн да ви-йытлэн гына кондэныт. Тудо закон пораткым ок шинчэ, тунэмшэ огыл, сандэн тэвэ лүдыктэн кондэныт. Мый ойлымэмын прамайлыкшым шкэжат каласэн пуа. Йодса, йодса. Сәськай, каласэн пуэт вэт? Ит айманэ... шонымэт ганьак каласэ.

Асуло. (Ончыко лэктын). Йодса, йодса, үдүрэм дэч йодын ончаш күлэш. Үдүрэм тол тышкэ, лышкырак... тол... тол йодын ончыжо. (Ольан гына Сәськайлан). Тупунь ойлэт гын, вара мый шүйэдым...

ЗАГС вуйлатышэ. (Асулылан). Тый лэчэт йодмашак укэ, сандэн шып гына лий. (Сәськайлан пушкыдын гына пэлэшта). Шужар, тол тышкэ лышкырак, ит айманэ. (Сәськай киньэлын ольан гына үстэл лышкэ мийа, тудын почэш аважат мийа). (Асулылан). Мый тыйым тышкэ толаш күштэн омул... (Сәськай, үстэл лышкэ шумөнгө) Сәськай, Микалылан мар-

лан лэкташ саглаш улат альэ укэ? Тый прамайжым каласэ. Лудын ойлаш ок кұл. Тыйым иктат вийыт марлан пуэн ок кэрт. Прамайжым гына каласэ... Микалым йöратэн марлан лэктат мо? (Саськай ок пэлэштэ, ныгузэжат каласаш йүдгэн).

Асуло. (Шыдыж дэн пэлэшта). Саськай!

Йыван. (Асулылан). Шыдэштмэ ок кұл. Шкэ поро ку-мулжо дэн каласыжэ. Саськай тыйым шуко лүдык-тышт ындэ. Ойло...

Шумат. Ёдүрэм, мом момыштэн ит шого. Ом йöратэ манат... тугэ гынат шонго дэн ўмыр эртараш мо лийэш шол...

Микалэ. Шып лий! Мо, мо лийэш?

Шумат. Шонго дэн ырвэзын илымыжэ ок шу ман-нэм.

Алина. Саськай корныштат ойлэн тольыч вэт, садымак каласэ да колто.

Саськай. (Шорыктын). Мый Микалым ом йöратэ... Мый тудлан марлан ом лэк... ом лэк. (Эша чотырак шорыкташ тўналэш).

Асуло. Ай!..

Микалэ. (Кок кидшэ дэн эрдыжым чучын). Йā, ты годсо ўдүрлан ишанэ аваж мутымат ок колышт.

Алина. Сита ындэ ит шорык. Пöрык каласымöнгö адак мо күлэш. (Пэл могырыш намайэн шында. Йыван дэн шу матат тушкак мийат).

ЗАГС вуйлатышэ. Ну ындэ, мом ышташ палэ. (Сэра). Ёдүр марлан лэкташ рэза огыллан рэгистрат-сым ышташ ок лий.

Микалэ. Аважэ саглаш лиймöнгö удүрын мо пашажэ... кузэ огэш лий?!

Асуло. (Ўстэл дэк толын ЗАГС вуйлатышылан). Тыйын ушэт кайыш мо, а? Мый шкэ саглаш лиймöнгö, удүрэмын тушто пашажак укэ, мый мом күштэм гын, тудым ыштыдэ ок кэрт тудо. (Онартэн). Огэш лий койэш... Ай-йа-йа-йа-йа-йай!

Микалэ. Прэдсэдачыл дэк вуй шийаш кайаш кўлэш. Кажнэ ўдўр рвэзэ ава-ача мутым ок колышт гын, тўна унчыльо шогалэш...

Асуло. (ЗАГС вуйлатышым ончыктэн ойла). Тыдэ шкэжат нымомат ок шинчэ. Тыдын дэн ойлэн шогымэшкэ прэдсэдачыл дэк кайэна. Жапым эртарышаш укэ... кайэна.

(О м с а м л ь е к т ы н к а й а т).

(ЗАГС вуйлатышэ ты жапыштэ пэлэштыдак сэркалэн шинча. Ты жапыштак Йыван, Алина Шумат Саськайым тэмластарат. Саськай шорыктэш, коклан воштылэш. Вара сэмын Саськай кэлша вуйжым сэмалта).

Йыван. Саськай, тугэжэ сэралтына вэлэ!

Алина. Саськай, шинчышаш укэ, сэралтса.

Шумат. Момыштыза вэлэ... (Йыванлэч йодэш). Мом закон почэш момыштынэжэ манын шоналтышым. Ындэ шкат момыштэн нальым.

Йыван. Тугэ шол, Шумат чўчө, тэвэ тыгэ ыштымэ закон почэш ыштымэ лийэш. Умлышыч. Мый шкат ом шинчэ ильэ, кузэ ышташ, мыйым поро йэнг тунуктыш. (Саськайым вўдэн ўстэл дэк мийа, тудо-влак почэш Алина дэн Шуматат мийат).

Йыван. (Ўстэл дэк шуын ЗАГС вуйлатышылан). Йолташ, колышт.

ЗАГС вуйлатышэ. Мом каласынэт?.. Ойло.

Йыван. (Саськайым ончыктэн). Мэ Саськай дэн коктын сэралтнэна. (Документышт-влакым луктын ўстэл ўмбак пышта). Тэвэ мыйын докукэнтэм-влак.

ЗАГС вуйлатышэ. (Воштылын). Ындэ мыйат пашан кузэжым умлышым. (Йыванын документышт-влакым онча). Когынданат саглаш улмыдам ужам. Тэвэ тыгэжэ рэгистратсым ышташат лийэш.

Алина. Нунын гань саглаш йэнгымат от му.

Шумат. Тугэ-тугэ, момыштышаш вэлэ. (Кидшэ дэн сэрымэ гань ыштэн ончыкта).

Йыван. Мэмнан саглашлык тачэ гына огыл. Иктэвэсым мэ шукэртсэк йөратэн илэна...

Саськай. (Ольбан гына). Мыйат саглаш улам.

ЗАГС вуйлатышэ. Тугэжэ сэралтса, (Йыванлан ручкам пуа). Тэвэ талада ручка. Тэвэ тышак фамильадам сэрыза. (Кнагам пуа).

(Йыван сэралтэшат Саськайлан ручкам пуа Саськайат фамильыжым сэра).

Шумат. Ёдүрэм ачадын лүмжө Йамэт ильэ, сандэя Йамэтоп манын момышто.

Алина. Йамэтоп лийэш мо, Йамэтова манын сэраш күлэш-ыс...

(Саськай сэрэн пытара).

Йыван. (Саськайлан). Чывэ гань удрал колтышыч!.

Саськай. Айда ындэ, ит воштыл. Уло моштымэм дэн сэрышым.

ЗАГС вуйлатышэ. Тэвэ ындэ паша нытыш, ындэ пörтыл кайэда гынат кэртыда. (Шумат дэн Алина лан). Тэат ындэ киддам пыштыза.

Алина. (ЗАГС вуйлатышылан). Кондо тугэжэ мыйат удрал колтэм. (Ручкам налын). Тышак удралам мо?

ЗАГС вуйлатышэ. Тэвэ, сэдэ корнэш. (Шумат лэч йодэш). Тый вара сэрэн моштэт?

Шумат. Мый тамгам гына момыштэм. (Ручкам налын тамгажым пышта).

Йыван. Ындэ суртышкына пörтылшаш вэлэ кодо! Сьаськай, Пörтылына! Пörтылын колхозыш сэралтына. У илыш дэн илаш тўнгалына. Тиньым трактыр пашалан тунукташ колтэм. Илышна кайа вэлэ.

Саськай. Вара авам кузэ?

Шумат. Авадым момыштэн ит шого ындэ. Кидэдым рўзалтэ вэлэ. Тудым...

(ЗАГС вуйлатышэ кнагажым налын лэктын кайа).

Алина. Кайэна, шогышаш укэ.

(Лэктын кайат. Шумат гына кодэш. Шойылно Микалын дэн Асулын йўк шокта).

Асулын йўк. Тыдэ-влак тыштэ чыланат ик кангаш улыт. Тыдэ-влак ўмбач олашкэ вуй шийаш кайаш күлэш.

Микалэ. Обэзачылнэ кайаш. Тыдэ могань томаша!
Удыр аваж мутым ок колышт, нуно тыдым прамай ма-
ныт. Тыгэ лийын кэртэш мо, а?..

Асуло. Мыйын удүрэм лийжат, тудо вара көн му-
тым колыштэш ильэ. Суртыш пөртылмөнгө мый Сәсь-
кайым туныктэм кузэ колышташ. Ай-йа-йа-йа-йай!

Шумат. (Онгартэн) Ай-йа-йа-йа-йай.

Асуло. (Омсам пуршыжла). Сәськай куш кайыш? (Шу-
матым ончылын). Сәськай куш кайыш манам?

Шумат. Сәськай ындэ кугызаж дэн пэл корныш-
кат шуыт.

Асуло. Мом ойлэт тый?! Сәськайын могань кугыза-
жэ уло?

Шумат. Тэвэ тышан Йыван дэн момыштышт.

Асуло. Кузэ тугэ мый күштыдэ... Мом ыштэм ындэ?!
Нэлын) Ай-йа-йа-йа-йай... (Вашкэ лэктэш).

Шумат. (Асуло лэкмөнгө). Пастырэн ончо, ала шуат.

Микалэ. Тэвэ күлэш гын... ты годым рвэзэ калык мом
ышта, а!

ЗАГС вуйлатышэ. (Пуршыжла). Тэндан ошсо жапда
ындэ эртыш. Ты годым удүрым оксала огыт нал.

(Ш о в ы ч в о л а).

КУМЫШО КОНЧЫМАШ.

(Йыван удүр налмы лэч вара кок ий эрта. Ончыктымo вэр калык по-
гынымo пөрт лийэш. Покшэлнэ үстэл. Үстэл воктэн ик мogyрышто
пүкэн, вэс мogyрышто олымбал. Үстэл воктэн пүкэныштэ сэкрэтар
инича, тудын воктэн ола гыч толшо докладым ышта—пэнгыдэ йүк
дэн кажнэ мутшым пэш раш ойла. Йыван погынымашым вуйлата.
Погынымашкэ Сәськай, Шумат, Асуло толыныт. Погынымашыш
толшо-влак чылан огыт кой, пурла мogyрышто альэ шoла мogyрышто
лийаш күлэш. Тыдым кэлыштарэн ыштыман. Погынымашкэ кум ку-
лак толын. Шовыч почылтмо годым чыланат шаулат. Доклад ышты-
шэ чарналтэн шога. Йүк-влак шоктат).

Поктэн лукташ күлэш, тыштэ йнышт пулаштарэ....

Йыван. Чыланат шып лийза. Доклад ыштышылам эрыкым пуаш кўлэш. (Шып лийыт Доклад ыштышылан). Мут таланьэт пуалтэш. Онъышыжым ойло.

(Кум кулак шкэ коклаштышт).

Иктыжэ. Тыдэ порәткэ мо?

Вэсыжэ. Ойлашат огыт пуат!

Кумышыжо. Шкэ адак самокритикэ малдат!..

Йыван—Самокритикэ мо лийэш вара палэда. Мэ тэндан гань кулак-влакым колхозыш огына пурто гын, тыдэ самокритикэ пизырымаш лийэш мо? Тэвэ тэндан гань кулак-влакым кулак огыл манын колхозыш пуртэна ильэ гын тэвэ тыдэ самокритикылан торэш шогалмаш лийэш—тыдэ мэмнан йалт пурлаш тайнымашна лийэш ильэ. Тэвэ ындэ мэ колхозым ыштэна. Мут гыч, шумат йолташым (Шуматым ончыкта) колхоз вуйлатышылан шогалтэна. Шумат йолташ мый шкэ вуйлатышэ улам, мыйлэчэм куго лийын огыт кэрт манын шоналта да эрэ шкаланжэ вэрч гына тыршаш тўналэш. Докотымат шкаланжэ утларак налэш. Колхозлан толшо наста-влакым шкэ гына кучылташ тўналэш. Шкэ ганьыжэ йэнг-влакым муын тулэч моло йөрыдымаш паша-влакымат ыштылаш тўналэш ильэ гын, тэвэ тыдын алама пашажэ нэргэн ойлаш огына пу ильэ гын, тэвэ тыдэ самокритикым пызырымаш лийэш ильэ. Тыгань алама пашам самокритикэ тул дэн йўлаташ возэш ильэ. Мэ тыштэ кулак-влакылан мутым огына ну. Пуашат ок кўл. Нуно тышкэ млана полшаш толын огытыл—мэмнан пашанам пужаш толыныт. (Онъышыжо пэнгыдын каласа). Самокритикэ чыла Совет паша пужкалышэ-влакым тўжвалтарышаш вэрч ышталтэш. Йолташ-влак, чын вэт!

Йук-влак. Чын, чын... мутэт прамай.

Шумат. Мый ганьэмжым колхоз вуйлатышылан момыштэт гын.

Ик йук. Шумат чүчө, Йыван шольо тиньым примэр-лан гына каласыш вэт.

Вэс йук. Шуматым ындэ иктат тыгэ-тугэ коштшо ма-нын ок кэрт.

Шумат. Прамай, ожно тудо момыштымаш шуко лийэ...

Доклад ыштышэ. Тэвэ ындэ чылжымат умландарэн пытарымөнгө партийын кулакым клас шотышто пыта-рымаш политикыж нэргэн умландарэн пуэм. Кулакым клас шотышто пытарымэ политикэ мучко колэktivлымэ вэрлаштэ илышыш пурталтэш. Мучко колэktivлыдымэ вэрлаштэ кулакым шыгырэмдымэ политикэ илышыш пур-талтэш.

Ик кулак. (Шкэ коклаштышт). Пожалэ мэмнамат шыгы-рэмдаш тунгалыда.

Вэсыжэ. Пэш вашкэ гына шыгырэмдэн огыт кэрт.

Кумышыжо. Закон укэ мо нунылан! (Йэнг кокла гыч йук).—Тэндам шыгырэмдаш гына огыл, клас шотышто пытараш күлэш.

Доклад ыштышэ. „Кулакым клас шотышто пытары-мэ политикым кулакым чывыштылмэ политикэ дэн гы-на пулаштараш ок лий, тудым чот чучаш күлэш, ту-лэч вара йол умбак шогал ынжэ кэрт“, манын Сталин йолташ 1929 ийыштак ойлэн. Тэвэ тыгэ ыштэн гына партийын Рүдө Комитшэ дэн Рүдө Контроль комисы-жын декабр тылзэш лийшэ плэnumэшышт ССР Ушэ-мыштэ 1931 ийэш шэмэр крестйан озанлыкын пэлыж дэч шагал огылжым колхозлаш күлэш манын пунчал-мыштым илышыш пурташ лийэш. Тэ тыштэ нужна дэн среднбак-влак чыланат колхозыш пураш саглаш ли-йыда манын шонэм. (Чыланат кычкырат). саглаш, саглаш улына.

Кум кулак. Посна-посна йодын ончаш күлэш!

Йыван.—Мутда прамай мэ тэндан дэн посна-посна ойлэна, ида вашкэ!

Кокла гыч ик йэн йук. Кузэ вара докот пöлымö годым чылаланат ик гань возэш?

Ик йук. Докот ужашлымэ нэргэн шангак каласыш вэт...

Вэс йук. Йэн ойлымо годым шып шогат мо!

Доклад ыштышэ. Докод ужашлымэ колхозышто пэш куго паша. Ты нэргэн ик кана вэлэ ойлаш ок воч. Сандэн эша каласэн пуэм. Докодым налшашлан кажнэ колхоз члэнлан тыршэн ышташ возэш. Тэвэ түпшö тыдым умлэн налман. Кö тыршэн ышта тудо шуқырак налэш. Кö пашам öрканэн ышта гын, тудлан шагал возэш. Ик мут дэнэ, колхозышто моннарэ ыштэт, туннарэ налат, от ыштэ гын нымомат от нал.

Йук-влак. Мэ пашам ыштэн тунэмынна, паша дэч огына лүд.

Доклад ыштышэ. Колхозышто паша ыштэн кэртдымэ шонго йэн-влак лийыт, тугак изэ рвэзэ-влакат лийыт. Тэвэ тыгань йэн-влаклан посна вундо ышталтэш. Ты шотыштат нymo лүдшаш укэ. Кулак-влак гына колхозыш пурэда гын тэндам шужыктэн пуштыт манын лүдыктэн ойлат.

Йук-влак. Нуно мэмнам шуко лүдыктэн ойлыштыч. Мэ ындэ колхозын пайдалыжым шкат ужына.

Ик йук. Кулак-влак вуйыштым нöлташ тўнгалыт гын, Йыван шольо, мом ышташ шинча, мэ чыланат кулак-влак ваштарэш шогалына.

Йыван. Мэ ты марсэк тыштэ инисативнэ тўшка дэн чылам колхозлышаш вэрч тыршышна. Мэмнан дэн колхозышко ик 3—4 йэнгым кулакым пурташ ок воч. Нуным колхозыш пуртышаш лийат гынат, поро пашалан нуно огыт пуру. Нуно мэмнан тушманна улыт. Йолташ-влак, чын вэт!

Чыланат. Кулак-влакым пурташ ок күл, ок күл, пудратэн ынышт кошт!!!

(Эша шаулаш тўнгалыт).

Ик кулак. Кузэ тугэ огыда пурто?

Вэс кулак. Чыла йэнгат ик гань огыл мо?

Кумышыжо. Пураш гын чыланат пураш.

Йыван. Кулак-влак чыла вэрэат ик гань улыт, кузэ гынат колхозым шалаташ тыршат. Колхоз нэргэн түр-лө укэ дэч укэм шаркалат. Шэм пий кулак-влакым колхоз лышкат кондаш ок күл!

Йук-влак. Ок күл, ок күл...

Шумат. (Кулак-влаклан). Ай-йай тэ... чыланат колхозыш момыштат койэш...

Асуло. (Ончык лэктын). Вэнгэ, кузэ вара мэмнан ганьыжым колхозыш пуртэда?..

Йыван. Кулак-влак мурым мурэт гын тыйымат огына пурто.

Асуло. Ай-йа-йа-йа-йай кузэрак ойла кизыт... түвө тудым вэнгэ ман!

Шумат. (Асулолан). Микалымат тый можыч момыштэт ильэ.

Йыван. Йолташ-влак, ындэ шуко кутурышна. Пашам кошарташ күлэш шонэм. Чыла колхозыш пураш шонышо-влак тэвэ ты кагазэш сэралтыт. (Кагазы ончыкта. Чыланат сэралташ тўнгалыт. Йыван дэн доклад ыштышэ жоктын нэш содор кутурат, ты жапыштэ ик кулакшэ ручкам налын сэраш тōча. Йыван тыдым ужэш).

Йыван. Тый ганьэт кулаклан колхозышто вэр укэ. (Ручкажым шупшын налын вэс йэнлан пуа. Кулаклан ойла). Мэ кизыт кулак шыгырэмдымэ политикым ылышыш пуртэна. Чыла нужна дэн срдньакым колхозыш пурты-мөнгө кулакым клас шотышто пытараш тўнгалына.

Йук-влак. Прамай, тугэ күлэш... тугэ... тугэ... кулаклан колхозышто вэр укэ (сэралт пытат. Кулак-влак лэктын кайат).

Доклад ыштышэ. (Йыванлан). Тэвэ тыштэ тэндан ик кагазда кийа, тыдымат тышакак ыштэн пытараш күлэш. (Кагазым шуйа).

Йыван. Йолташ-влак, тэвэ ты кагаз дэн колхозсойуз
ик йэным трактыр курсыш колташ йодэш. Көм колташ
ыштэда?

Йук. Комсомол гыч колташ күлэш.

Вэс-Йук. Саськайым колташ күлэш. Тудо удрамаш-
влак коклаштат мэр пашам ышта... Тэ кузэ шонэда?

Йук-влак. Тугэ тыршэн ыштэн коштшат моло көм
колтэт. (Чыланат). Саськайым колтэна, Саськайым...

Шумат — Саськайым момыштэна.

Йыван — Йолташ-влак, погынамашым пытымашэш
чотлэм.

(Ш о в ы ч в о л а).

Цена 30 коп.

Цена 30 коп.

х. б. . .

39909
Н/Мар. л.
2-940

Еленский
„НОВЫЙ ПУТЬ“

На марийском языке
(восточно-луговое наречие)

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.

Map.

112-940